

022

2016 SZEPT 27.

FK/2774

Balajka

2
21

1. melléklet a 114/2013. (IV. 16.) Korm. rendelethez

Javaslat a

**T: „Pápa (mező) város középkori oklevelei és pecsétje”
[települési/tájegységi/megyei/külhoni magyarság] értéktárba történő felvételéhez**

VESZPRÉM MEGYEI ÖNKORMÁNYZATI HIVATAL	
Érkezett:	2016 SZEPT 28.
Szám:	02/294/2016 Mell.:
Előszám:	Ügyintéző: Dr. Derzsayi

Készítette:

Dr. Hermann István (név)

(aláírás)

Pápa, 2016. 09. 17.

(település, dátum)

(P. H.)

I.

A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:
Pápa Város Önkormányzatának Települési Értéktár Bizottsága
2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:
Név: Dr. Hermann István
Levelezési cím: 8500 Pápa, Fő utca 5.
Telefonszám: 89/515-042
E-mail cím: geschitz.gergely@papa.hu

II.

A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése
Pápa (mező)város középkori oklevelei és pecsétje
2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása
 agrár- és élelmiszergazdaság egészség és életmód épített környezet
 ipari és műszaki megoldások kulturális örökség sport
 természeti környezet turizmus és vendéglátás
3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye: Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest
4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik
települési tájegységi megyei külhoni magyarság
5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása
A középkorból két olyan oklevél maradt fenn, amelyet Pápa (mező)város hatósága adott ki.
 1. 1477., Pápa. Pápa [mezőváros] hatósága: Mészáros Máté bíró és az esküdtek tudatják, hogy Hidászi Gergely, aki eretnekség bűnébe esett, és kiérdemelte a halálbüntetést, félelmében hátrahagyván javait a városból titokban elszökött. Erről tudomást szerezvén Kapucsi Benedek, pápai várnagy elvitetett 3 vég posztót jogszerűen.
Eredeti papíroklevél. MNL OL DL 61817 (Kisfaludy család levéltára)
 2. 1491. [április 24. U], Pápa. Pápa mezőváros hatósága: Csuzi András bíró és az esküdtek tudatják, hogy földesuruk: Szapolyai István nádor, szepesi ispán parancsára, az ő nevében a németek által felégetett házakat, amelyeket korábbi tulajdonosai elhagytak, osszák ki azoknak, akik vállalják, hogy Szent György mártír ünnepéig azokat újjáépítik. Tompa Benedek Pápa mezőváros polgára a tanács elé járult és egy ház építésére alkalmas telket kért. A tanács Szapolyai István nevében, az ő hatalmánál fogva a Szent László utcában adott egy telket Benedeknek, aki ott meg is építette a házát. Ezért a tanács a házhelyet/telket szabadon, ellentmondás nélkül adományozza örökre és visszavonhatatlanul Tompa Benedeknek és örököseinek. A házzal szemben, dél felé a Szent Szűz kolostor áll, nyugat felé Király Tamás, kelet felé pedig Csapó Benedek háza.
Eredeti papíroklevél, szöveg alatt rányomott pecsét töredékeivel. MNL OL DL 102246 (Batthyány család levéltára).

Az említett okleveleken fennmaradt a mezőváros pecsétje. A pecséten Szent István vértanú

térdelő alakja látható, imára kulcsolt kézzel. Feje felett dicsfény és három kő. A szenttől balra félhold, jobbra hatágú csillag, balra lent pedig háromszögletű címerpajzs. A címerpajzson két egymással szembeforduló kígyó helyezkedik el. Kőrirata: Sigillum civitatis Papensis.

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett

A középkorban Magyarországon a mezővárosok írásbelisége, ha nem is tekinthető kivételes ritkaságnak, nem volt általános gyakorlat. Ismert mezővárosi kiadvány viszonylag jelentéktelen településekről is, és minden bizonnyal a török időkhöz kapcsolódó forráspusztulás kiemelten érinthette a mezővárosok levéltárait, de általánosságban elmondható, hogy a mezővárosi hatóságok írásbeli ügyintézése, különösen pedig pecséthasználata a fejlettebb településekhez köthető. Pápa a későközépkorban a Dunántúl egyik legjelentősebb településévé vált. Számos történeti és régészeti adat bizonyítja ezt. Ezek közé a bizonyítékok közé sorolhatjuk fejlett írásbeliségét. A két fennmaradt oklevél rendezett írásképe, megfogalmazása jelentősebb gyakorlatra utal. Az önálló pecséthasználat jelentősége még inkább hangsúlyozandó. Még a középkor végén is előfordul, hogy egyes mezővárosok kiadványaikat előljáróik magánpecsétjeivel hitelesítik. Pápa azon mezővárosok közé tartozott, amely rendelkezett saját pecséttel. Megjegyzendő, hogy 1427-ből ismert az első adat erre vonatkozóan. Ekkor Kövér Péter pápai polgár hagyatékának ügyében a város pecsétjével ellátott igazolás kiállítását rendelik el. Pápa esetében a városi kancellária létrejötte, a város pecséthasználatának a kezdete bízvást a XV. század legelejére tehető, és minden bizonnyal a Garai családhoz köthető. E mellett szól a középkori pecsét egyik eleme. Az egymással szembeforduló kígyók ugyanis a Garai címerből kerültek át a város pecsétjébe. Bizonyítottunk tehát azt is, hogy a középkor utáni évszázadokban (a XVI. század végéig mindenképpen) ugyanezt a pecsétnyomot használták, azaz több évszázadot átívelő folyamatos használatáról beszélhetünk.

Az oklevelek betekintést engednek Pápa középkori mindennapjaiba. Éles fény vetül a földbirtokos, a városi hatóságok, a várnagy és a polgárok hatalmi, politikai viszonyaira. Számos topográfiai, kultúrtörténeti és gazdaságtörténeti stb. adatot is szolgáltatnak. Megerősítik mindazokat az elképzeléseket, amelyek Pápa fejlett kereskedőváros mivoltával kapcsolatosak, sőt egyértelműen utalnak a textilkereskedelemben betöltött szerepére. Értékes információkat kapunk egy-egy pápai polgár (Hidaszi Gergely, Tompa Benedek) személyiségéről, életlehetőségeiről, karrierjéről (legalábbis annak egy állomásáról). A város középkori levéltárának pusztulásával pedig minden korunkra maradt forrás felbecsülhetetlen jelentőségű.

A középkori mezőváros fejlett írásbelisége és pecséthasználata tehát kiemelkedő fontosságú a város története szempontjából, jól mutatja Pápa jelentőségét. Mindent tekintetbe véve városunk becses emlékei, történeti vonatkozásaiakon túlmenően is különleges és egyedi kincsei.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

Oklevelek kiadása:

Solymosi László: Adatok Pápa város középkori történetéhez. In: Tanulmányok Pápa város történetéből 2. Pápa, 1996. 31-54.

Memoriae commendamus, emlékezetül adjuk. Válogatás Pápa város történetének forrásaiból. Szerk.: Petrik Iván. Pápa, 2010.

Pecsétek közlése:

Solymosi László i.m.

Somfai Balázs: Négyszáz éves városcímerünk. In: Pápa Lapok I. évf. 3. sz. (1989. dec. 23.)

11.

Ughy István írásos szakvéleménye. (Kézirat) Közli: Solmyosi i.m. 40.lj. 46.

Szakirodalom:

Kubinyi András: A középkori Pápa. In: Tanulmányok Pápa város történetéből I. 75-124.

(Korábbi, elsősorban a város címerére vonatkozó szakirodalommal.)

Kumorovitz Lajos Bernát: A magyar pecséthasználat története a középkorban. Bp. 1993.

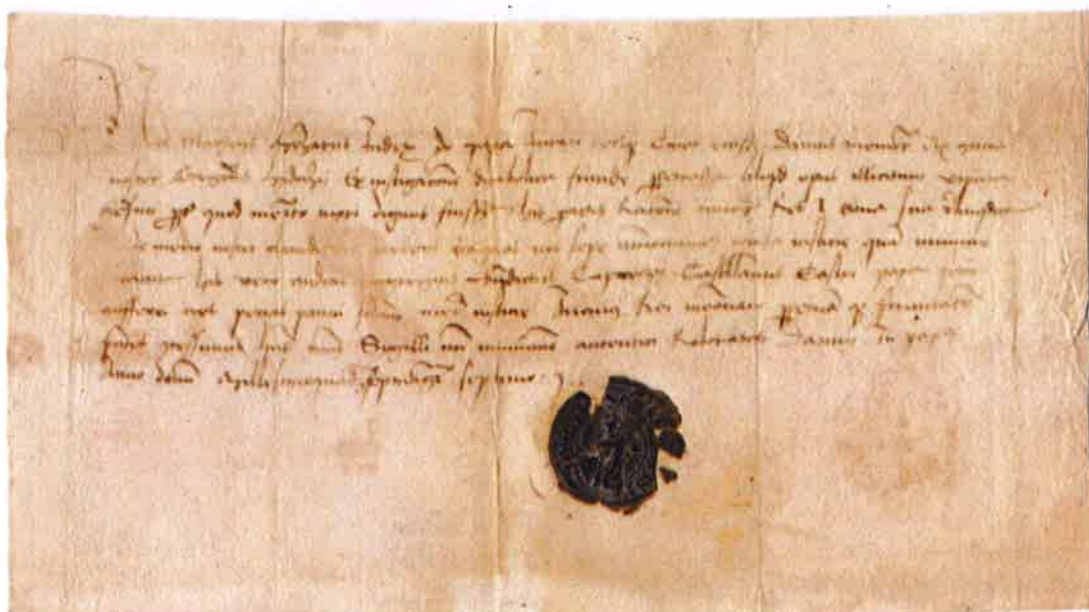
Lakatos Bálint Péter: Hivatali írásbeliség és ügyintézés a késő középkori magyarországi mezővárosokban, okleveleik tükrében. Doktori értekezés. (Kézirat.) Bp. 2013.

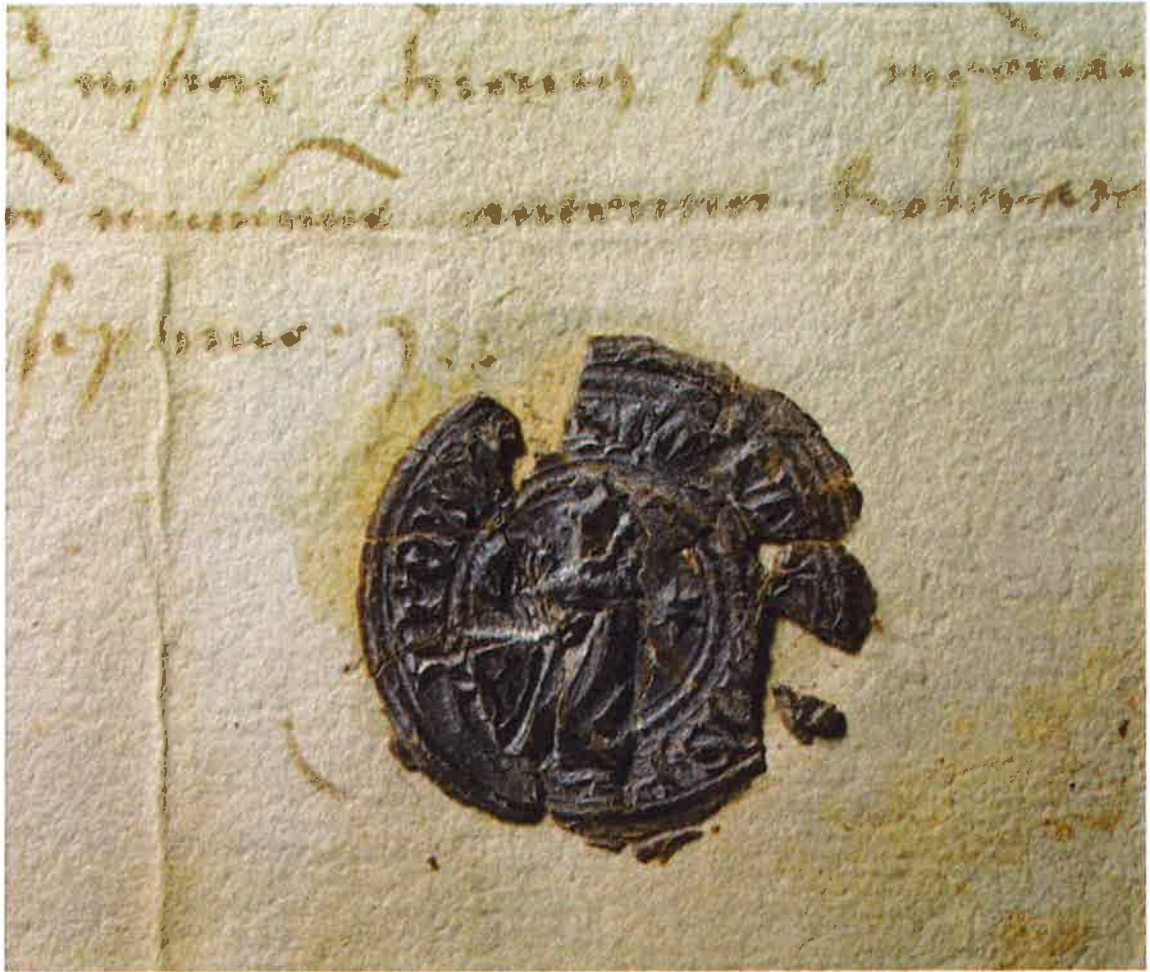
8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

III.

MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja
2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek
3. A javaslathoz csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat

In Nomine Sancti Michaelis Angeli Episcopi Cantuariensis Archiepiscopi
Tenet p[re]sentem quibus Episcopi omnibus Anonim domini in gratia regis
et zapotija Comes p[re]sentis die de p[re]sentibus et regni h[un]garie palatinus nos mandavit
et mandavit ut nos in p[re]sentibus et missis suis in domus illas opido p[ro] h[un]garie et
episcopi qui indigne ab h[un]garorum contritione fuerit d[omi]nate et p[er] eor[um] p[re]sentibus
possessoribus d[omi]nate ut tradiderit in manus eor[um] qui h[un]garie super
et missis offerant quoddam facte Et qui suam domum usq[ue] festum sancti Michaelis
mens h[un]garie et edificat p[re]sentibus Quare in d[omi]nate Thompa eius missis
opido p[re]sentibus et in p[re]sentibus locum d[omi]nate p[er] edificatua omnis domus
In p[re]sentibus. Nos et in p[re]sentibus et d[omi]nate mihi p[re]sentibus antea sua et
d[omi]nate concessimus locum d[omi]nate In duo sancti Ladislav existens p[re]sentibus
idem d[omi]nate d[omi]nate p[re]sentibus d[omi]nate In oppido aut illius domus a p[ar]te meridionali
fundatum est claustrum d[omi]nate regis a p[ar]te vero occidentali existens Thompa p[re]sentibus
Orientali vero p[ar]te d[omi]nate thape p[re]sentibus locum eodem d[omi]nate Thompa d[omi]nate
Et contulimus libet ac mille r[ati]o d[omi]nate p[re]sentibus i[n] r[ati]o d[omi]nate d[omi]nate p[re]sentibus
ac h[un]garie p[er] h[un]garie sigillo n[ost]ro r[ati]o i[n] r[ati]o d[omi]nate p[re]sentibus d[omi]nate
Millesimo quadringentesimo nonagesimo Anno

igillo nro ratas i configuratas
vno Nonagesimo pmo

Ajánlás Pápa város középkori pecsétje felvételéhez a Pápai Értéktárba

Veszprém megyében Pápa mezőváros pecsétjének lenyomata a legrégebbi ismert lenyomat.

A pecsét első említése 1427-ből való, amikor a város földesura Garai Miklós utasítja vármagyát és Pápa Város bíráját, hogy bizonyos vagyont leltározzanak fel és adják olyan kézbe, aki azt megfelelően használja, a jogügyletről állítsanak ki oklevelet, amelyet pecsételjenek meg többek között a város pecsétjével. Itt a pecsét egyik fontos funkcióját a hitelesítést használták fel. (Kubinyi András)

A pecsétnyomón (typárium) olyan jelkép, ábra szerepelt, amely az olvasni nem tudó emberek számára is egyértelműen jelezte a tulajdonos, azaz az oklevélben foglalt tartalom hitelesítőjének kilétét. — (Természetesen Pápa város első pecsétjén a városra egyértelműen utaló felirat is volt: S.[igillum] civitatis Papensis) — Városunk esetében ez Szent István első vértanút a templom védőszentjét ábrázolta a megkövezését jelző kövekkel. A szent előtt a szívpajzson, a földesúri családra — Garaiakra — utal a két egymás felé harapó kígyó, amely a család címerállata volt. Szerepel még a hold és nap a szent jobb és bal oldalán.

A pecsétnek több lenyomata maradt fel hazai és szomszédos országok levéltáraiban. Rekonstrukcióját Solymosi László történész és Ughi István grafikus 1996-ban elvégezték. Keletkezését az 1387-1427 közötti időre lehet tenni, valószínűleg 1400 körülre. (Solymosi László)

Rekonstruált ábrája teljesen hiteles, alkalmas arra, hogy Pápa város jelképeként újra-
vésetve, ünnepi alkalmakkor pecsétviaszba nyomva megjelenítse városunkat.

Feltétlenül javaslom felvételét az értéktárba.

Pápa, 2016. január 31.

Dr. Hermann István
könyvtárigazgató

Petrik Iván részére

Pápa Város Önkormányzatának
Települési Értéktár Bizottsága

Pápa
Széchenyi u. 20.
8500

Budapesti, 2016. május 17.

Tárgy: engedély fénycépek Megyei
Értéktárban történő elhelyezésére
Iktatószám: 09M491-2/2016
Hivatkozási szám: -
Ügyintéző: Zsupos Zoltán
Melléklet: -

Tisztelt Petrik Iván!

2016. május 16-án kelt kérésének eleget téve hozzájárulok ahhoz, hogy a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára Ön által megnevezett okleveleiről és pecsétjéről készített felvételeket Pápa Város Önkormányzatának Települési Értéktár Bizottsága felterjesztése alapján a Megyei Értéktárban elhelyezzék.

Az oklevelek hivatalos felhasználását térítésmentesen engedélyezem.

Felhívom szíves figyelmét arra, hogy a felvételeket bármilyen kiadványban, egyéb internetes felületen megjelentetni vagy harmadik félnek átadni csak a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára előzetes engedélyével lehetséges.

Kérem, hogy hivatalos felhasználások alkalmával az oklevelek és a pecsét pontos jelzetét (MNL OL DL 60617.; MNL OL DL 102246.), valamint őrzési helyként a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára / National Archives of Hungary nevével tüntessék fel.

Munkájához a legjobbakat kívánva üdvözléssel!

Dr. Rácz György
főigazgató-helyettes

Budapest, I., Bécsi kapu tér 2-4.
1250 Budapest, Pf. 3
Telefon: (+36 1) 225-2800
Fax: (+36 1) 225-2817
Web: www.mnl.gov.hu